

KOOPERATİFLERDE SIK KARŞILAŞILAN YOLSUZLUKLAR, BUNLARIN BAŞLICA NEDENLERİ ve CEZALARI

Süleyman KILIÇ
İç Denetçi, CGAP
Dışişleri Bakanlığı

Giriş

İş hayatına Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde Kooperatifler Kontrolörü olarak atıldığım yıllarda yaklaşık 10 yıl kooperatifleri denetlemekle günlerimi geçirdim. Özellikle Konut Yapı Kooperatiflerini denetlediğim 1998 – 2007 yılları arasında kooperatiflerde pek çok usulsüzlük ve yolsuzluklarla karşılaştım. Sanayi ve Ticaret Bakanlığındaki denetim elemanları sayısı yaklaşık 150 – 200 kişiyi bulmasına rağmen denetlenebilen kooperatif sayısı %1’leri bile bulmuyordu. Denetime alınan %1’lik kısımda ise, atı alan Üsküdar’ı geçmiş sözünde olduğu gibi, yapılan yolsuzlukların üzerinden yıllar geçtikten sonra denetime gidilebilmesi, yargıya intikal ettirilen hususların yıllarca sürmesi, usulsüzlüğün ve hırsızlığın profesyonelce yapılması, görünürde bütün belgelerin yerli yerinde olması gibi hususlar alt alta eklendiğinde, bunca çabaya rağmen yaraya merhem olunamadığı ümitsizliğine kapıldım.

Teker teker kooperatifleri denetleyerek yapılan işin amacına hizmet etmediğini ve denetimin caydırıcı niteliğinin kalmadığını değerlendirerek, geneli ilgilendiren konularda özellikle mağdur olan vatandaşları bilgilendirme amacıyla karşılaştığım yolsuzluk ve usulsüzlükleri sıralamak istedim. İç denetim mantığına uygun olarak olaylar ortaya çıkmadan önce önlem alınsın istedim. Bu nedenle yarı resmi, yarı hissi sorumluluğumu bir nebze olsun üzerimden atmak maksadıyla yıllar önce kısa bir makale denemesiyle bazı kooperatiflerde gördüğüm kötü manzarayı resmetmeye niyetlendim. Söz konusu yazıyı Kurum içi internet sayfasında kısmen yayınladılar. Bu sefer denetimle ilgili bir dergide yayınlama fırsatı doğdu. Yazı içeriğinin maalesef hala güncelliğini yitirmediğini düşünüyorum, ilgililere katkı sağlayacağını umuyorum.

Bu arada dürüst çalışan, usulsüzlük ve yolsuzluk yapmayan, ortaklarına var gücüyle hizmet eden koope-

ratiflerin fedakar yöneticilerini her türlü ithamdan tenzih ederim.

A. Kooperatiflerde Rastlanılan Yolsuzlukların Başlıca Nedenleri:

Kooperatifler, özellikle dar ve orta gelirli ortaklarının meslek ve geçimlerine ait ekonomik menfaatlerini, karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp koruma amacı güderler. Böylelikle kooperatifler toplumda bir kaynaştırma ve dayanışma temin etmiş olurlar. Bu nedenlerle kooperatiflerde “güven” unsuru hayati önem taşımaktadır. Şöyle ki; zaten gelir düzeyi çok iyi olmayan kooperatif ortakları, rızıklarından kısarak zar zor ödeyebildikleri ortaklık aidatlarını, kontrol ve denetimi sınırlı üç veya beş kişiden oluşan yönetim kuruluna tevdi etmektedirler. Yönetim kurulunun ise genellikle bir veya iki üyesi ön planda bulunup bütün işleri onlar yürütmektedir. Denetim kurulu üyelerinin genellikle bilgisiz veya yönetim kurulu üyelerinin yandaşlarından oluşması ise toplanan paraların kontrol ve iç denetimini imkansız kılmaktadır. Bu durumda, seçilen yönetim kuruluna duyulan “güven”, kooperatifin faaliyetlerinin devamı açısından büyük önem arz etmektedir.

Özellikle 90’lı yıllar ve sonrasında, ülkenin gündemini büyük oranda yolsuzluklar oluşturmaktadır. Yolsuzluk artık bir ahlak halini almış, toplumun büyük kesimini etkisinde bırakmış, yazılı ve görsel medyanın da kötü örnekleri ön plana çıkarmasıyla genel bir dejenerasyon yaşanmıştır. Ahlaki değerlerin altüst olması sonucu, elinde imkanı olup da yiyicilik ve yolsuzluk yapmayanlar neredeyse toplumun büyük kesimi tarafından kınanır olmuştur. Ahlaksızlığın ahlak ve erdem olarak görüldüğü ve özellikle devlet malının deniz olarak algılandığı böyle bir dönemde bazı insanlar, eline doğrudan veya dolaylı olarak geçen paraları bin bir türlü hileyle iç etmeyi planlar olmuşlar, pratik ve kıvrak zekalarını bu yönde kullanmaya yönelmişlerdir.

Toplumda yaşanan bu ahlaki çöküntünün yanı sıra, ekonomik krizler, yüksek enflasyon ve halkın giderek daha fakir hale gelmesi de kooperatiflerin sorunlarının daha da büyümesine neden olmuş; kolay para kazanma arzusu nedeniyle kooperatiflerde yaşanan yolsuzlukların artması ve kooperatif amaçlarının geç

veya güç gerçekleşmesi yahut hiç gerçekleşmemesi sonucunu doğurmuş.

Bu sonucun ortaya çıkmasında şüphesiz kooperatif ortakları ile denetçilerinin, hakları ve ödevleri konusunda bilgisizliklerinin yanında, aktif olarak birlikte hareket etmemeleri ve yönetim kurulunu tamamen kontrolsüz bırakmaları da etkili olmaktadır. Kooperatif ortakları sadece istenilen parayı ödemekte, çoğu zaman genel kurullara dahi katılmamakta, bilanço ve gelir gider hesaplardan zaten anlamamakta ve incelememekte, böylelikle yönetim kurulunu kooperatifin bitmesinin vaadedildiği zamana kadar kontrolsüz bırakmaktadırlar.

Son olarak sahte fatura veya naylon fatura bulmanın bu kadar yaygın olduğu bir ülke bulmak 3. dünya ülkelerini saymazsak neredeyse imkansız gibidir. Bu durum kooperatif yöneticilerinden suiistimal yapmak isteyenlerin tam da beklediği bir zemin olup, özellikle ölçülmesi ve sayılması zor olan hususlarda bol bol fatura alarak iç ettikleri paraların geçerli belgelerini dosyalarına muntazaman yerleştirmelerine imkan sağlamıştır. En azından KDV farkı ödendiği takdirde alınan malın değerinin çok üzerinde fatura kesmeye gönüllü ticaret erbabı bulmak maalesef çoğumuzun karşılaştığı bir husustur.

Durum böyle iken, ahlaki çöküntü, inanç eksikliği, ekonomik krizler, kontrolsüz ve denetimsiz bir yapı, sahte fatura bulmanın yaygınlığı, caydırıcılığı kalmamış ve iş bittikten sonra yapılan yetersiz denetimler, uzun süren yargılama süreci, kooperatiflerde görülen yolsuzlukların artmasına sebebiyet vermiştir.

B. Kooperatiflerde Sık Rastlanılan Yolsuzluklar:

Kooperatiflerde, her türlü yolsuzlukla karşılaşılmaktadır. Bunlardan bazılarının ispatı ve yakalanması mümkün iken, çoğunu ortaya çıkarmak ve ispat etmek çok zor veya imkansızdır.

Karşılaşılan yolsuzlukları teker teker sayarak bir sona ulaşmak mümkün değildir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, bir kısım insanlar kıvrak zekalarını bu yönde kullanmakta, her defasında farklı bir yolsuzluk türüyle karşılaşılabilir. Ancak genel olarak, bir fikir

vermesi açısından özellikle konut yapı kooperatiflerinde karşılaşılan yolsuzluklardan bazılarını işaret etmekle yetineceğim.

Yaklaşık 10 yıllık denetim tecrübesine dayanarak kooperatiflerde karşılaştığım yolsuzluklardan örnekler şunlardır:

1. Kooperatife arsa alırken, arsanın genel kurulca belirlenen fiyatının çok altında alınmasına rağmen, arsa sahibiyle anlaşarak fiyatın yüksek gösterilmesi, tapuda ve kooperatif kayıtlarında daha fazla ödenmiş gibi kayıt yapılması, aradaki farkın zimmete geçirilmesi. Bu işleme özellikle kooperatif kurulduktan hemen sonra ortak kaydetmeden arsasını alan kooperatiflerde sık rastlanmaktadır.
2. Kooperatif yöneticilerinin önce kendi üzerlerine aldıkları arsayı daha sonra kooperatife fahiş fiyatla satmaları.
3. Özellikle Akdeniz Bölgesinde; müteahhitlerin, kooperatif unvanını kullanarak gizli ve sabit yedi ortakla kurdukları aslen şirket, görünüşte kooperatifte konut yapıp satmaları, konut satın alanları sadece ihtiyaç duyulan zamanlarda gizlice ortaklığa alıp, ihtiyaç bittikten sonra ortaklıktan çıkarmaları, böylece kooperatiflere sağlanan vergi kolaylıklarından, kredilerden ve diğer olanaklardan yararlanmaları, vergi kaybı yanında haksız rekabet yapılması.
4. Belediyelerin, kendi yandaşlarına çıkar sağlamak amacıyla anlaştığı kişilerin daha önceden imarsız iken ucuz fiyata aldığı yerlere imar vermek suretiyle buralarda aşırı fiyat yükselmesine ve bu şahısların aşırı kar elde etmelerine neden olmaları, böylece haksız rekabet yapılması, arsa simsarlığı sonucu ortaya çıkan çarpık ve plansız kentleşme.
5. Özellikle müteahhitler tarafından kurulan veya müteahhitle yönetim kurulunun 'yakın' olduğu kooperatiflerde; müteahhidin hazırladığı hakediş bedellerinin şişirilmesi.
6. Kooperatif inşaatlarının ihale yöntemiyle yapıldığı bazı kooperatiflerde, göstermelik ihaleler yapılması, ihale yapılırken müteahhitlerle çeşitli rüşvet pazarlıkları yapılması. Bu rüşvetlerin bir kısmı nakit para olduğu gibi mal vaadi de olabilmekte, bunun yanında müteahhidin düzenlediği her hakediş üzerinden yönetim kuruluna (bazen sadece başkana) aralarındaki gizli anlaşmayla komisyon da verilmektedir.
7. Kooperatife malzeme alımlarında, faturaların sürekli şişirilmesi, gerçek değerinden yüksek meblağda fatura alınması, aradaki farkın zimmete geçirilmesi.
8. Hayali harcamaların yapılmış gibi gösterilmesi, kooperatif muhasebe kayıtlarına belgesiz harcama şeklinde veya adi bir tutanak dayanak gösterilerek kayıt yapılması.
9. Herhangi bir şekilde belgesiz veya hayali harcama yapılması durumunda, harcamayı belgelendirmek için başka bir yerden fatura temin edilmesi ve temin edilen faturanın da yapılan harcamadan fazla olması.
10. Açıkların naylon ve sahte faturalar temin etmek suretiyle kapatılması, mevcut bir faturanın fotokopisi çekilmek suretiyle tekrar harcama yapılmış gibi gösterilmesi, veya önceden yapılmış bir işi yeni yapılmış gibi göstermek suretiyle yeni bir ödeme belgesi veya gider pusulası düzenlenmesi, fatura ve belgelerin muhasebe defter kayıtlarına mükerrer kaydedilmesi ve aradaki farkın zimmete geçirilmesi.
11. Kooperatifle arsa sahibi veya müteahhit arasında yapılan kat karşılığı inşaat yapım sözleşmesi yapılırken, arsa sahibinin veya müteahhidin tanıdık olması nedeniyle kooperatif aleyhine olacak şekilde oran belirlenmesi, daha sonra arsa sahibi veya müteahhitle yöneticilerin yaptığı gizli anlaşma sonucu elde edilen menfaatin paylaşılması.
12. Genel kurul öncesi yönetim kurulunun yakınlarını kayıt üzerinde ortak kaydedip, genel kurulda istenilen kararları aldırdıktan sonra bunların tekrar ortaklıktan çıkarılması. Bunun bir başka şekli ise, naylon ortak kayıtları. Bunlarda kooperatif ortaklık hisselerinin asıl sahibi yöneticilerden bir veya birkaçı. Aidatları bunlar ödüyorlar ama oy, yeniden yönetime seçilme, ibra vs. açısından naylon kişileri kullanıyorlar.
13. Gayrimenkul alımı, ortak sayısı, inşaatların yap-

- tırılma yöntemi, sözleşmelerin yapılması gibi önemli kararların kooperatifin kuruluşu sırasında, çok az ortakla, bunların menfaati yönünde alınması.
14. Müteahhidin arsa ve kooperatifin de başında olması, inşaatları da kendi firmasının yapması, böylece hakedişlerle, faturalarla vs. istediği şekilde oynaması, müteahhide yaptığı işin çok çok ilerisinde olacak şekilde avans verilmesi.
 15. Kooperatif inşaatlarının yönetim kurulu üyeleri veya yakınlarının sahip olduğu şirkete ihale edilmesi, kooperatife alınan inşaat malzemelerinin yönetici veya yakınlarının sahibi olduğu şirketten fahiş fiyatlarla alınması.
 16. Kooperatif inşaatlarının yapımı için düzenlenen ihalede, en düşük teklifi veren firmayla sözleşme yapıldıktan sonra aynı firmayla kısa bir süre sonra hiçbir neden gösterilmeksizin yeni bir sözleşme yapılarak fiyat farkı verilmesi.
 17. Toplanan aidatları kontrol etmek için kooperatif yönetimince naylon inşaat şirketi kurulması, bu şirket tarafından aidatların üstünde hayali hakedişler yapılıp paranın dışarı gitmesinin önlenmesi, kooperatifin aldığı malzemeleri önce bu firmanın almış gibi gösterilmesi, daha sonra belli bir kar koyulduktan sonra tekrar bu şirketten alınıyor gibi işlem yapılması.
 18. Müteahhitlerin hakedişleri kontrol eden kontrol mühendislerini ayarlamaları ve abartılı yapılan hakedişlerin onaylanması sonucu elde edilecek menfaatin paylaşılması.
 19. Müteahhitlerin yaptıkları işlerin hakedişlerini ertesi yıla bırakarak yeni fiyatlardan hesaplamaları ve oluşan eskalasyon farkının alınması.
 20. Kooperatifin yaptığı bir harcamanın, muhasebe kayıtları üzerinde muhtelif hesaplara mahsuplar, aktarmalar, yansıtımlar vs. yapmak suretiyle karışıklığa sebebiyet verip hesaplarla oynamalar sonucu mükerrer kayıtlarla fazla harcama gösterilmesi.
 21. Genel kurullarda vekaletle oy verme işlemlerinde herhangi bir şekil zorunluluğu bulunmaması nedeniyle sahte imzalarla vekaletname düzenlenmesi.
 22. Yanıltıcı reklam vererek aidatları az ve sabit gösterip ortak kaydederek bir miktar para topladıktan sonra kooperatif aidatlarının genel kurulda kasıtlı olarak birden, aşırı yükseltilecek şekilde aidatlarını ödeyemeyecek durumda olan ortakların kooperatiften ayrılmak zorunda bırakılmaları ve böylece boşalan konutları yönetim kurulu üyelerinin kendilerinin almaları ya da yakınlarını yeni ortak olarak kaydetmeleri, yahut boşalan konutun devrinin kooperatifçe yapılması durumunda bu devir işleminde yöneticilerin menfaat sağlamaları.
 23. Kura çekimi işlemlerinde noterle gizli anlaşma yapmak suretiyle hile yapılması, bazı hisselerin kura dışı bırakılıp paylaşılması.
 24. Kooperatifle ticari ilişkisi bulunan kişiler adına ya da hamiline düzenlenen çeklerin daha sonra yöneticilere veya yakınlarına ciro edilmesi.
 25. Elden yapılan tahsilatlarda düzenlenen makbuzların tamamının ya da bir kısmının kayıtlara intikal ettirilmemesi yahut bir nüshası ortağa verilmesi gereken makbuzun herhangi bir şekilde unutturulmak suretiyle ortağa verilmemesi ve anılan makbuzun kayıtlara intikal ettirilmemesi.
 26. Bankadan yapılan aidatlara ilişkin tahsilatların eksik bir şekilde muhasebeleştirilmesi.
 27. Yönetim kurulu üyelerinin kendi aidatlarını yatırmamaları nedeniyle oluşan farkın çimento, demir ve kum gibi tam olarak tespiti mümkün olmayan inşaat malzemelerine ait faturalarla kapatılması.
 28. Emanet usulüyle yapılan işlerde kooperatife işçilik hizmetinde bulunan kuruluşlara yapılan ödemeler için düzenlenen gider pusulalarında işi yapana daha az ödendiği halde kayıtlarda daha fazla ödenmiş gibi işlem yapılması.
 29. Kooperatif defter ve belgelerinin işlenmeyerek gelirlerin ve giderlerin hiç kaydedilmemesi ya da geç kaydedilmesi suretiyle sonuçlara göre fatura temin edilmesi.
 30. Sahte imza kullanmak suretiyle gelir kalemlerinin azaltılması ya da gider kalemlerinin artırılması.
 31. Kooperatife iş yapan tanıdık/akraba/yakın kimselelere veya firmalara fazla ödeme yapılması.

32. Kooperatifin ortaklardan almış oldukları senetleri yönetici veya yakınlarına ciro etmeleri, ciro edilen kişinin de bu senetleri teminat göstermek suretiyle kredi kullanması.
33. Yönetim kurulu üyelerine genel kurulca belirlenen aylık ücret, huzur hakkı, risturn ve yolluk dışında başka adlar altında ödeme yapılması, yönetim ve denetim kurulu üyelerinin sigorta primlerinin kooperatifçe yatırılması, bunlara kıdem tazminatı ödenmesi.
34. Kooperatifin özellikle kuruluş aşamasında toplanan aidat miktarının az olduğu dönemlerde hayali olarak borçlandırılması, sonradan bu borcun kooperatifçe ödenmesi.
35. Eşitlik ilkesine aykırı olarak yönetici ve yakınlarından eksik aidat alınması ya da bunlardan gecikme faizi alınmaması.
36. Alınan bağış veya gecikme faizlerinin kooperatif kayıtlarına intikal ettirilmemesi.
37. Yöneticilerin kendi adlarına açtırdıkları hesaplara ortakların para yatırmalarının sağlanması ve bu hesaba yatırılan paraların veya faizlerinin kooperatif hesaplarına hiç aktarılmaması ya da eksik aktarılması veya başka amaçlar için kullanılması.
38. Yöneticilerin gerek elden yaptıkları gerekse bankadan yaptıkları tahsilatları repoda değerlendirmeleri ve kayıtların da sonradan tutulması nedeniyle kayıtlarda tahsil edildiği gün gibi işlem yapılması.
39. Kooperatifin vergi, harç ve benzeri borçlarının para olduğu halde ödenmeyerek gecikme faizi ödenmesi durumunda kalınması, kooperatifin zarara uğratılması.
40. Kooperatifçe; özellikle yöneticilerin ilgisi veya bağı bulunan vakıf, dernek gibi kuruluşlara genel kurul kararı olmaksızın bağış adı altında para aktarılması.
41. Yöneticilerin kendi özel harcamalarının kooperatifçe karşılanması veya yöneticilerin kooperatif imkanlarını kendi özel işleri için kullanması.
42. Yöneticilerin üzerlerinde bulunan paraların, kayıtlarda müteahhide ya da başka kişilere iş avansları olarak verilmiş gibi gösterilmesi veya bunların gerçeğe aykırı olarak düzenlenen hakediş raporları veya para makbuzları ile kapatılması.
43. Hisse devirlerinde; devreden ile devralanın birbirlerini tanımadan yaptıkları devir işlemlerinde yöneticilerin devir rakamlarını farklı göstermek suretiyle menfaat temin etmeleri.
44. Kooperatifçe satılan malzemelerin (demirbaş niteliğindeki araç vs.) piyasa rayicinden çok aşağı bir şekilde yönetici ve yakınlarına satılması.
45. Yöneticilerin seyahat yapmadıkları halde harcırah beyannamesi düzenlemek suretiyle menfaat temin etmeleri.
46. Kapanış bilançosundaki kasa hesabının, açılış bilançosunda eksik gösterilmesi, aradaki farkın zimmete geçirilmesi.
47. Gelen PTT havalesinin tahsil edildiği halde kayıtlara hiç intikal ettirilmemesi, ya da eksik intikal ettirilmesi.
48. Belediyenin herhangi bir konuda yapı izni veya kararı olmamasına rağmen o konuda kooperatifçe kaçak yapılaşmaya gidilmesi ve sonradan yapılan yerin yıkılması suretiyle kooperatifin zarara uğratılması.
49. Kooperatif arsasının sahte genel kurul tutanağı düzenlemek suretiyle veya sahte imza atmak suretiyle ortaklardan habersiz satılması.
50. Özellikle belediyelerin kurduğu kooperatiflerde, yöneticiler tarafından birden fazla kooperatif, dernek, vakıf, şirket vs. kurularak buralara para transferi yapılması.
51. Kooperatif yöneticilerinin şahsi borçları için kooperatifin malvarlıklarını teminat ya da kooperatifi kefil olarak göstermeleri.
52. Kooperatifçe çekilen kredilerin kayıtlara geç intikal ettirilmesi ve bu süre zarfında kredinin yöneticiler tarafından faiz, repo vb. alanlarda değerlendirilmesi veya çekilen bu kredinin eksik olarak kayıtlara intikal ettirilmesi.
53. İnşaat taahhüdüne dayalı işlerde kooperatiflerin KDV istisnası bulunmasına rağmen müteahhitçe düzenlenen faturalarda fatura bedeli üzerinde KDV ödenmesi.

54. Kooperatif kurulmasından sonra ortak kaydı yapılırken ortaklardan alınan peşinatlarla birlikte yöneticilerin ortadan kaybolmaları.
55. Kooperatif yöneticilerinin yakınlarının çalışmadıkları halde çalıştırılıyor gösterilip onlara sigorta ve ücret ödenmesi.
56. Yıllık aidatını peşin olarak ödeyen ortakların, aidatlarının yöneticilerce taksit taksit kaydedilmesi ve bu sürede diğer paraların yöneticiler tarafından değişik şekillerde değerlendirilmesi, yıllık aidatı için tek bir senet ya da çek veren ortağın, bu çekinin veya senedinin vadesi gelene kadar yöneticilerin kendi işlerinde kullanması.
57. Ortaklar arasında eşitlik ilkesine aykırı olarak hareket edilmek suretiyle aynı konumda olan ortak ihraç edilirken yöneticilerin ya da yakınları olan ortakların ihraç edilmemeleri, ihtar, ihraç ve aidat toplama işlerinde ayrımcılık yapılması.
58. Üçüncü şahıslardan alınan borçların faizleri için daha az para ödendiği halde kayıtlarda daha fazla ödenmiş gibi işlem yapılması, kredi kuruluşlarının haricinde özel veya tüzel kişilerden, tefecilerden genel kurul kararı olmaksızın çok yüksek faizle borç para temin edilmesi.
59. Kat karşılığı inşaat yapan kooperatiflerde kooperatifçe alınan gayrimenkullerin alımının tapu devri veya tapuya şerh verilecek satış vaadi sözleşmesi ile yapılmaması, konutların bitme aşamasında arsa sahiplerinin bu konutları başkalarına satmaları.
60. Yöneticilerin boş hisseleri cüzi bir aidat ödeyerek kendi aralarında paylaşmaları, daha sonra genel kurul kararıyla yeni girecek ortaklardan alınacak üyelik aidatının arttırılması, yöneticilerin ellerindeki cüzi fiyatla aldıkları hisseleri fahiş fiyatla yeni giren ortaklara devretmeleri.

Bütün bunlara, kooperatifler kanunu ve diğer mevzuatta kooperatif yönetim ve denetim kurulu üyeleriyle memurlarının cezalandırılmalarını gerektiren eylemler teker teker sayılabilirse de tekrara kaçmamak amacıyla burada sayılmamıştır.

Bunun yanı sıra, doğrudan kooperatif yönetiminden

kaynaklanmayan, ancak kooperatifin çalışmak ve çeşitli belgeler almak zorunda olduğu kamu müesseseleri, belediyeler ve bunlara bağlı su, elektrik, doğal gaz idareleri ile kooperatiflerin yaptıkları işlemlerde (özellikle abone, ruhsat ve tapu işlemleri), bu yerlere rüşvet verilmesi ve bu giderlerin de fatura alınarak kapatılması gibi yolsuzluklarla sıklıkla karşılaşılmasıdır.

C. Yolsuzluklar ve Usulsüzlüklerden Cezalandırılan Eylemler:

Yukarıda kısaca belirttiğim yolsuzlukları, muhtelif kanunlar suç olarak nitelemiş ve bunların ispatı halinde çeşitli cezalar öngörmüştür. Bu kanunların başında Türk Ceza Kanunu gelmektedir. Bu kanunda tiplemesi yer alan suçları işleyen veya iştirak eden kooperatif yönetim ve denetim kurulu üyeleriyle memurları arasında gösterilen cezalarla tecziye edilirler.

Ayrıca 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ilgili maddeleri uyarınca, kooperatif ve üst birliklerinin yönetim kurulu üyeleri ile memurları ve tasfiye kurulu üyeleri, devlet memuru gibi ceza görebilmektedirler. Dolayısıyla Türk Ceza Kanununda memurlar için öngörülen cezaların bir kısmı, bunlara da verilebilmektedir.

Bununla birlikte 1163 sayılı kanunun ek 2. maddesi ile 25. maddesinde belirtilen cezaların da, bunları işlemeleri durumunda kooperatif yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile memurlarına verilebileceği ortadadır.

Öte yandan, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 98. maddesinin yollamasıyla, Türk Ticaret Kanununda belirtilen suç tiplerinin de işlenmeleri halinde kooperatiflerde uygulanacağını belirtmek gerekir. Buna ilaveten vergi ziyaı açısından ve vergi mevzuatı açısından Vergi Usul Kanunu ve ilgili kanunlara göre belirtilen suç tiplerini işleyen kooperatiflere, bu kanunlardaki cezaların verileceği de açıktır.

D. Değerlendirme ve Sonuç

Türkiye’de Kooperatifler Cumhuriyetin tarihi boyunca faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bununla birlikte

özellikle Konut Yapı Kooperatifleri orta ve alt gelir düzeyindeki vatandaşların konut ihtiyaçlarını karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma suretiyle yerine getirmeyi amaçlamıştır. İmece ve salma kültürünün gelişmiş olduğu Türk toplumunda karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma ile güç birliği oluşturmak kulağa hoş gelse de, kooperatif sayılarında artışın zirvede olduğu özellikle 90'lı yıllar ve sonrası bu kutsi hislerin suiistimal edildiği yıllar olmuştur.

Kooperatiflerde yapılan yolsuzluk ve usulsüzlüklerin pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunların başlıcaları, toplum genelinde yaşanan ahlaki çöküntü, ard arda yaşanan ekonomik krizler, Kooperatiflerin öz denetim ve iç kontrol yapısının zaafiyeti, dış denetimin nitelik, nicelik, usul, yöntem açısından yetersizliği, hantal ve yavaş bir yargı süreci, sahte/fazla faturanın kolayca temini örneğinden hareketle dış etkenlerin yolsuzluk yapmaya uygun olması, inanç zaafiyeti gibi nedenlerle özetlenebilir.

Aslında özellikle konut yapı kooperatiflerinde yolsuzluk ve usulsüzlüklerde patlama yaşanması neticesinde hükümet politikası değişmiş, daha önceleri arsa ve vergi gibi konularda kooperatiflere sağlanan pek çok istisna ve muafiyetler kaldırılmış, Konut Yapı Kooperatifleri -eski adlarıyla- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskan Bakanlıkları arasında gidip gelmiş, bir anlamda öksüz kalmış, buraya aktarılan kaynaklar ve kolaylıklar TOKİ'ye yönlendirilmiş, dar ve orta gelirli vatandaşların Konut Yapı Kooperatifleri yerine TOKİ aracılığıyla konut sahibi olmaları özendirilmiştir.

Sonuç olarak Kooperatiflerin Türkiye'de etkinliğinin artırılması hedeflenecekse, buralarda İç Denetim mantığıyla denetim gerçekleştirilmeli, olaylar ortaya çıkmadan sisteme ve sürece yönelik öneriler geliştirilmeli, öz denetim ve iç kontrol mekanizması sağlam yapılar kurularak toplumun güveni yeniden tesis edilmelidir.